

İSRAİL
ÜLKE RAPORU
(Meyve Sebze Mamulleri Sektörü Açısından)

ULUDAĞ İHRACATÇI BİRLİKLERİ GENEL SEKRETERLİĞİ
ARGE ŞUBESİ

2019

İÇİNDEKİLER

1. GENEL EKONOMİK DURUM	3
2. İSRAİL'İN DIŞ TİCARETİ	5
3. TÜRKİYE İLE TİCARET	17
4.İSRAİL'İN MEYVE SEBZE MAMULLERİ SEKTÖRÜ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	22
5.İŞ ADAMLARININ PAZARDA DİKKAT ETMESİ GEREKEN HUSUSLAR	26
KAYNAKLAR	31

İSRAİL

1. GENEL EKONOMİK DURUM

İsrail ekonomisi, iç pazarın küçüklüğü nedeniyle ihracata dayalı bir büyüme sergilemektedir. 1990'lı yılların başında korumacı politikalarla gelişen giyim ve ayakkabı sektörleri, artan rekabetin etkisiyle son on yıldır yerini elektronik, haberleşme, medikal ve optik aletler gibi teknoloji-yoğun sektörlerle bırakmıştır. Tüm dünyada artan talebin ve pazara gösterilen yoğun ilginin bir sonucu olarak, İsrail'de yüksek teknoloji endüstrilerinde faaliyet gösteren yerli ve yabancı firmaların sayısı hızla artmıştır. İsrail'in Ar-Ge alanındaki bu başarısının temel kaynağı, yüksek eğitim düzeyi ve savunma, bilişim teknolojileri, tarım teknolojileri ve medikal teknolojileri ile ilgili Ar-Ge faaliyetlerine yapılan büyük yatırımlardır. Kimya, plastik ve gıda sanayi ürünlerinin ihracatında ve finansal hizmetlerde de son yıllarda önemli başarılar kaydedilmiştir.

Ekonomi Politikaları

Merkezi planlı ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçiş sürecinde 1985 yılından itibaren ekonomik alanda birçok reform gerçekleştirilmiş; devletin ekonomiye müdahalesi en aza indirilmiş, ticari engeller kaldırılmış ve kapsamlı bir özelleştirme programı uygulanmıştır. 2002 sonrasında ise YİŞ çevrilgen hale getirilmiş ve yabancı sermayenin ülkeye giriş-çıkışı serbestleşmiştir. Aynı yıl açıklanan ekonomik reform paketinde yer alan reformlar da (gelir vergisi oranlarının düşürülmesi, özelleştirmenin hızlandırılması, altyapı yatırımlarının artırılması, eğitim sisteminin gözden geçirilmesi vb) başarıyla gerçekleştirilmiştir. Döviz kuru bandının kaldırılmasına ve serbest dalgalanma sistemine geçilmesine karar verilmiştir. Halen İsrail Merkez Bankası, ekonomi politikasının belirlenmesinde önemli bir role sahiptir. 2010 yılı içerisinde ekonomik açıdan önem arz eden en büyük gelişme İsrail'deki mevcut limanların %15'ini özelleştirilmesidir. İsrail Devlet Şirketleri Kuruluşu (The Government Corporations Authority – GCA) öncelikli olarak Haifa ve Ashod limanlarının özelleştirilmesi hususunda çalışmalarına devam etmektedir.

Tarım ve Hayvancılık

Uluslararası ticaret anlaşmalarına bağlı olarak gümrük tarifelerindeki düşüşün, tüm dünyada artan rekabetin, su kıtlığının ve tarımsal alanların inşaata açılmasının bir sonucu olarak son yıllarda tarımsal üretimde gerileme yaşanmaktadır. Kuraklık zamanlarında devletten sübvansiyon alan çiftçiler zamanla yeni duruma ayak uydurarak, daha az tarım alanı ve su gerektiren yüksek kalitede mahsul elde etmiş; tarımsal üretimde geliştirilen teknolojilerle İsrail tarım alanında dünyanın en ileri ülkelerinden biri haline gelmiştir. Bu teknolojiler kullanılarak meyve-sebze üretimi, kültür balıkçılığı ve tohumculuk gibi alanlarda Türkiye ile İsrail arasında ortak projeler geliştirilmesi mümkündür.

Tarım sektörünün milli gelire ve istihdama katkısı yıllar itibarıyla azalırken; üretimin yarısının ihracata yönelik olması, ülkedeki narenciye dikim alanlarının giderek genişlemesine neden olmaktadır. İhracatı en hızlı büyüyen tarım ürünleri ise baharat ve tat bitkileridir (bazilikum, çirişotu, roka, kişniş, nane). Bu bitkilerin raf ömrünün

uzatılması amacıyla sürdürülen Ar-Ge çalışmalarının hedefi; bu ürünlerin ihracatının deniz yoluyla yapılabilmesi ve böylece navlun maliyetlerinin azaltılmasıdır. (Kesme çiçeklerde bu başarılı ve ABD'ye deniz yoluyla çiçek ihracatı yapılması sağlanmıştır.) Özel şartlarda yetiştirilen kaliteli ve rafine bazı ürünler (çok özel biber, minyatür patates ve bazı meyve türleri) giderek artan talep üzerine başta İngiltere, Fransa ve Almanya olmak üzere Avrupa pazarlarına çok yüksek fiyatlarla ihraç edilmektedir. Bir diğer Ar-Ge faaliyeti ise, Galile Bölgesi'ndeki üreticilerin erik ve kayısı gibi ürünleri kış aylarında da üretebilmelerini ve bu meyvelerin kış aylarında da Avrupa piyasalarında kesintisiz satılabilmelerini sağlamaya yönelik çalışmalardır.

Sanayi

1990'lı yıllarda İsrail'in sanayi sektöründe yaşanan yapısal dönüşümün etkisiyle teknoloji-yoğun endüstrilere doğru bir kayma meydana gelmiş; tekstil, ayakkabı, ahşap ve kağıt gibi geleneksel sektörler; koruyucu engellerin ortadan kalkması sonucu artan rekabete yenik düşmüştür. Ürdün ve Mısır gibi düşük maliyetle üretim yapan ve ABD'ye gümrük vergisi ödemediği ihracat yapabilen ülkelerin tekstil sektöründeki ağırlığı artmıştır.

İsrail'in kaliteli sanayi altyapısının ve Ar-Ge kapasitesinin uluslararası tanınırlık kazanması ile birlikte yerel ve yabancı yatırımcıların sektöre ilgisi artmıştır. Özel şirketlerin Ar-Ge sektöründeki payı 2/3'ün üzerindedir. İsrail kökenli yazılım firmalarının; veri tabanı yönetimi yazılımları, eğitim yazılımları, internet yazılımları, anti-virüs koruma ve güvenlik sistemleri gibi alanlarında rekabet gücü oldukça yüksektir. Fiber-optik ve elektro-optik kontrol sistemlerinde, ısıya duyarlı görüntüleme sistemlerinde, medikal cihaz üretiminde, gece-görüş sistemlerinde ve otomatik imalat sistemlerinde İsrail dünya lideridir. İsrail hükümeti, Ar-Ge harcamalarını %30-66 arasında değişen oranlarda sübvansede etmekte olup; devlet destekli bir projenin ticari anlamda başarılı bir ürüne dönüşmesi halinde ürün geliştiricilerden telif ücreti almaktadır.

Biyoteknoloji: Dünyada önde gelen biyoteknoloji merkezlerinden biri olan İsrail'de biyoteknoloji ile bağlantılı olarak hücre, gen terapisi, bağışıklık sistemi, farmakolojik ekipmanlar, kimyasal tedavide kullanılan ilaçlar üretilmektedir. İsrail'in dünya biyoteknoloji sektöründeki toplam payı %2,5'tir. İsrail, dünyada kişi başına düşen en fazla biyoteknoloji patentine sahip 4. ülkedir.

Tarım Teknolojileri: Gübre, kimyasallar, sulama, tohumculuk, veteriner ilaçları ve yem katkı maddelerinden oluşan sektörde Ar-Ge ve sanayi arasındaki yakın işbirliği sayesinde tarımsal teknoloji çözümleri dünyaya ihraç edilmektedir. Sulama alanında damlatma yöntemi konusunda dünyaca üne sahip olan İsrail; seracılık, hayvancılık ve bitki koruma alanlarında da ileri teknolojiye sahiptir.

Yazılım: Yazılım sektöründe Amdocs, Check Point, Comverse, Retalix, Cimatron ve AladdinKnowledge gibi uluslararası üne sahip firmaların yer aldığı İsrail'de HP, IBM, Microsoft, Intel, SAP, Cisco ve Texas Instruments gibi dünyanın en büyük teknoloji şirketlerinin de üretim tesisi bulunmaktadır.

Telekomünikasyon: Elektronik sanayi üretiminin yaklaşık %40'ını oluşturan telekomünikasyon sektöründe Bell South, Deutsche Telecom, France Telecom, Hutchison-Hong Kong, Sprint ve Telecom Italia gibi önde gelen uluslararası telekomünikasyon firmalarının yatırımları mevcuttur. Mobil telefon kullanımı oranı yaklaşık %90'a ulaşan İsrail, internet uygulamaları konusunda da çok gelişmiş bir teknolojiye sahiptir.

İsrail ile Türkiye arasında 1 Mayıs 2005 tarihinde Sınai Araştırma-Geliştirme Alanında İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. Söz konusu anlaşma metnine aşağıdaki adresten ulaşılabilir: <http://www.tobb.org.tr/rehber/israil/Turkiye-Israil%20Sinai%20AR-GE%20Anlasmasi.pdf>

2. DIŞ TİCARET

Doğal kaynaklar açısından yaşadığı kısıtlar nedeniyle İsrail'in ekonomik yapısı petrol ve sanayi ürünlerindeki fiyat hareketlerinden kolayca etkilenmektedir. Nitekim toplam ithalatın %75'ini hammadde ithalatı oluşturmaktadır.

1990'lı yılların başına kadar ihracatın artırılması amacıyla teşviklere ağırlık verilmiş ve ithalatın sınırlandırılması için tarife dışı engeller kullanılmıştır. Ancak 1990 yılında uygulamaya geçirilen bir liberalleştirme programı ile Doğu Asya ve Doğu Avrupa ülkelerinden ithal edilen sanayi malları için istenen izinler kaldırılarak, %8-12 oranında gümrük vergisi uygulaması getirilmiştir.

1991 yılından önce İsrail'in dış ticaretinin büyük kısmını yürüttüğü ülkeler Batı Avrupa ülkeleri ve ABD iken, Arap ülkeleri tarafından İsrail'e yönelik olarak uygulanan boykotun kalkması üzerine İsrail ürünleri eski Sovyetler Birliği ve Asya gibi yeni pazarlara da nüfuz etmeye başlamıştır. 1997-1998 yıllarında ortaya çıkan Asya krizinin ardından Asya ülkelerinin (özellikle Hong Kong, Hindistan, Çin, Japonya ve Güney Kore) İsrail'in ihracatındaki payı yeniden artmış, günümüzde %20'ye ulaşmıştır.

İsrail'in ihracatındaki gerileme genel itibarıyla bütün sektörler ve bütün ticaret ortağı ülkelere yansımış, yalnızca elektrikli makine ve aksamları, organik kimyasallar ile diğer kimyasal ürünler ihracatında artış tespit edilmiştir. İhracattaki en büyük oransal düşüşler ise petrol ve petrol ürünleri, metalik olmayan mineral ürünler, tıp ve eczacılık ürünleri ve diğer taşıma ekipmanları sektörlerinde gerçekleşmiştir.

İthalattaki durum da, daha ılımlı olsa da, ihracatta yaşanan gerilemeyle paralellik göstermekte olup; petrol ve petrol ürünleri, elektrikli makine ve aksamları, organik kimyasallar, hazır giyim sektörlerinde ithalat artışları, metalik olmayan mineral ürünler, taşıt araçları, telekomünikasyon cihazları, kağıt ve karton ürünleri ile demir ve demir dışı metaller sektörlerinde ithalat azalışları yaşanmıştır.

İsrail'de 1990'lı yılların başına kadar ihracatın artırılması amacıyla teşviklere ağırlık verilmiş ve ithalatın sınırlandırılması için tarife dışı engeller kullanılmıştır. Ancak 1990 yılında uygulamaya geçirilen bir liberalleştirme programı ile Doğu Asya ve Doğu Avrupa ülkelerinden ithal edilen sanayi malları için istenen izinler kaldırılarak, %8-12 oranında gümrük vergisi uygulaması getirilmiştir.

1991 yılından önce İsrail'in dış ticaretinin büyük kısmını yürüttüğü ülkeler Batı Avrupa ülkeleri ve ABD iken, Arap ülkeleri tarafından İsrail'e yönelik olarak uygulanan boykotun kalkması üzerine İsrail ürünleri eski Sovyetler Birliği ve Asya gibi yeni pazarlara da nüfuz etmeye başlamıştır. 1997-1998 yıllarında ortaya çıkan Asya krizinin ardından Asya ülkelerinin (özellikle Hong Kong, Hindistan, Çin, Japonya ve Güney Kore) İsrail'in ihracatındaki payı yeniden artmış, günümüzde %20'ye ulaşmıştır.

Doğal kaynaklar açısından yaşadığı kısıtlar nedeniyle İsrail'in ekonomik yapısı petrol ve sanayi ürünlerindeki fiyat hareketlerinden kolayca etkilenmektedir. ABD ve Avrupa Birliği ekonomilerindeki gelişmeler de İsrail'in dış ticaretini etkileyebilmektedir. Yıllar içerisinde Avrupa Birliği ülkelerinin yaşadığı ekonomik kriz ve Amerika Birleşik Devletleri ekonomisindeki durgunluk İsrail'in ihracatını olumsuz olarak etkilemiş, İhracattaki toparlanma 2014 yılında 69 milyar dolarla maksimum miktara ulaşarak kendini göstermiştir. Ancak, bu yıldan itibaren ihracatta genel olarak bir düşüş göze çarpmıştır. 2017 yılında ihracat 60,9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

İthalat ise 2011 yılında 73,5 milyar dolarlık maksimum düzeyden 2015 yılında 62 milyar dolara gerilemiş 2017 yılında ise 69,1 milyar dolara yükselmiştir.

İsrail'in dış ticareti çoğu yıllarda açık vermiş 2015 ve 2016 yıllarındaki fazladan sonra 2017 yılında 9 milyar doların üzerinde açık oluşmuştur.

Ülkenin Dış Ticareti (1000 dolar)

	İhracat	İthalat	Denge	Hacim
2012	63.140	73.112	-9.972	136.252
2013	66.781	71.995	-5.214	138.776
2014	68.965	72.332	-3.367	141.297
2015	64.062	62.067	1.994	126.129
2016	59.888	65.700	5.812	125.588
2017	60,900	69,109	-9,209	130,009

Kaynak: Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)

İsrail'in diğer ülkelere ihraç ettiği ürünlerin başında, toplam ihracattan aldığı %24'lük pay ile elmaslar gelmektedir. Tedavi-koruma ilaçları, elektronik entegre devreler, ve hava taşıtlarının aksam ve parçaları ile telefon cihazları İsrail'in diğer başlıca ihraç ürünleri arasında yer almaktadır.

Tablo 1: İsrail'in İhrac Ettiği Başlıca Ürünler (1000 Dolar)

GTİP	ÜRÜN ADI	2015	2016	2017
	TOPLAM	64.062.217	60.570.596	60.899.506
7102	Elmaslar (işlenmiş olsun olmasın, fakat mihlanmamış veya takılmamış)	17.608.993	15.659.140	14.688.992
3003	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere karıştırılmış ilaçlar (dozsuz)	2.539.356	2.503.377	3.843.441
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	3.764.328	3.864.880	3.171.482
8542	Elektronik entegre devreler	5.578.568	3.452.510	2.805.536
8803	88.01 ve 88.02 Pozisyonlarındaki hava taşıtlarının aksam ve parçaları	2.521.623	2.427.018	2.550.016
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	1.589.097	1.597.344	1.697.587
9018	Tıpta, cerrahide, dişçilikte ve veterinerlikte kullanılan alet ve cihazlar	1.441.671	1.553.446	1.675.889
3824	Dökümhane maçalarına veya kalıplarına mahsus müstahzar bağlayıcılar, kimya ve bağlı sanayide kull. diğer kimyasal ür.	2.114.967	985.812	1.347.078
3808	Haşarat öldürücü, dezenfekte edici, zararlıları yok edici, sürgünleri önleyici, bitkilerin büyümesini düzenleyici ürünler	1.015.214	943.581	1.313.616
9031	Diğer ölçme veya muayene alet, cihaz ve makinaları; profil projektörleri	708.097	846.766	1.111.811
3105	Azot, fosfor ve potasyumun ikisini veya üçünü içeren mineral veya kimyasal gübreler	990.967	910.620	957.642
8443	Baskı yapmaya mahsus makinalar; kopyalama ve faks makinaları; bunların aksam, parça ve aksesuarları	812.089	891.456	931.857
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	484.136	819.140	861.236

Kaynak: Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)

Tablo 2: İsrail'in İthal Ettiği Başlıca Ürünler (1000 Dolar)

GTİP	ÜRÜN ADI	2015	2016	2017
	TOPLAM	62.067.788	65.802.693	69.109.264
7102	Elmaslar (işlenmiş olsun olmasın, fakat mihlanmamış veya takılmamış)	6.892.212	7.143.199	6.709.811
2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	4.552.180	3.271.931	4.483.113
8703	Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış arabaları dahil)	3.128.422	4.960.389	3.688.942
8486	Yarı iletken disklerin, külçelerin, entegre devrelerin vb imalatında kullanılan makine ve cihazlar; aksam-parça-aksesuar	244.135	1.764.552	2.165.251
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	1.656.702	1.612.528	1.980.221
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	1.790.373	1.723.512	1.931.618
8471	Otomatik bilgi işlem mak. bunlara ait birimler; manyetik veya optik okuyucular, verileri koda dönüştüren ve işleyen mak.	1.284.851	1.294.070	1.442.690
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	1.295.098	1.333.492	1.348.384
8542	Elektronik entegre devreler	2.531.282	2.724.392	1.044.096
8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	766.033	950.753	1.016.857
2701	Taşkömürü; taşkömüründen elde edilen briketler, topak vb. katı yakıtlar	730.083	520.458	750.886
3002	İnsan kanı, hayvan kanı, serum, aşı, toksin vb. Ürünler	518.098	568.455	699.018
8411	Turbojetler, turbopropellerler ve diğer gaz türbinleri	556.828	504.376	652.075
9018	Tıpta, cerrahide, dişçilikte ve veterinerlikte kullanılan alet ve cihazlar	439.292	483.859	559.701
9999	#YOK	505.383	635.177	535.552
3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	518.545	488.940	519.990

Kaynak: Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)

Tablo 3: İsrail'in İhracatında Başlıca Ülkeler (1000 Dolar)

ÜLKELER	2015	2016	2017
TOPLAM	64.062.217	60.570.596	60.899.506
ABD	18.124.360	17.597.523	17.194.782
Birleşik Krallık	3.992.379	3.908.937	5.195.578
Hong Kong	5.312.542	4.435.563	4.204.806
Diğer bölgeler	3.807.354	4.036.145	3.887.954
Çin	3.251.439	3.327.625	3.339.276
Belçika	2.487.201	2.507.322	2.713.873
Hollanda	2.153.780	2.139.523	2.289.708
Hindistan	2.252.948	2.399.407	1.938.483
Fransa	1.693.802	1.454.002	1.747.846
Almanya	1.440.448	1.519.514	1.640.439
İsviçre	1.495.381	1.466.214	1.457.980
Türkiye	1.701.205	1.297.619	1.437.715
İtalya	848.934	958.240	935.363
Brezilya	737.459	747.230	905.469
G. Kore	575.170	580.064	894.144
Japonya	768.845	759.033	844.213
İspanya	786.657	896.090	830.843

Kaynak: Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)

Tablo 4: İsrail'in İthalatında Başlıca Ülkeler (1000 Dolar)

ÜLKELER	2015	2016	2017
TOPLAM	62.067.788	65.802.693	69.109.264
Çin	5.768.087	5.896.145	9.002.146
ABD	8.089.169	8.097.674	7.988.990
Diğer Bölgeler	6.646.373	3.115.325	6.796.298
Almanya	3.806.930	4.069.373	4.948.590
Belçika	3.274.889	3.913.975	3.351.162
İtalya	2.490.715	2.693.693	3.257.702
Türkiye	2.446.072	2.601.458	2.936.696
Japonya	1.196.285	2.354.222	2.382.620
Rusya Federasyonu	726.366	938.792	2.111.598
Hindistan	1.881.321	1.768.896	1.971.794
Birleşik Krallık	2.273.609	3.669.790	1.891.855
Hollanda	2.421.311	2.700.747	1.814.288
Fransa	1.605.568	1.690.584	1.798.746
Hong Kong	2.051.210	1.977.437	1.502.262
İsviçre	4.426.081	4.288.102	1.484.661
İspanya	1.345.856	1.577.378	1.379.812

Kaynak: Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)

Dış Ticaret Politikası

İsrail, kurulduğu tarihten beri açık bir ekonomi politikası izleyerek hammadde ihtiyacını en avantajlı ve ucuz şekilde karşılayabilmek için birtakım ekonomik kuruluşlar ve gelişmiş ülkelerle ticaret anlaşmaları imzalamıştır. 1962 yılında GATT'a üye olan İsrail, 1995 yılında DTÖ'ye üye olmuştur.

İsrail'in AB ile 1975 yılından bu yana Serbest Ticaret Anlaşması (STA) bulunmakta olup; 1995 yılında STA yenilenmiş ve genişletilmiştir. İsrail'in ayrıca ABD, EFTA (İzlanda, Lihtenştayn, Norveç, İsviçre) ülkeleri, Ürdün, Mısır, Kanada, Meksika, Türkiye ve MERCOSUR ülkeleri (Arjantin, Brezilya, Uruguay ve Paraguay) ile de Serbest Ticaret Anlaşmaları bulunmaktadır. ABD ve İsrail arasında imzalanan STA ise İsrail'e çok geniş menşe kuralları imkanı tanımıştır.

İsrail Sanayi, Ticaret ve Çalışma Bakanlığı yılda 2 kez, gıda ve tarım ürünleri için gümrüksüz (veya düşük gümrük vergili) ithalat izni kota verilerini yayınlamaktadır. İthalat için başvuran ithalatçılar içinde izin verilenlerin listesi söz konusu Bakanlık'ın web sitesinde yayınlanmaktadır. <http://www.moital.gov.il/>

İthalat Rejimi

İsrail, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) anlaşmalarına uygun şekilde güvenlik, sağlık gibi faktörleri de dikkate alarak, liberal bir ithalat politikası uygulamaktadır. İthalat Yönetmeliği 2006 yılında revize edilerek, Temmuz 2006'da yürürlüğe girmek üzere yeniden yayınlanmıştır. İsrail'in ithalat mevzuatına Sanayi, Ticaret ve Çalışma

Bakanlığı'nın internet sitesinden (<http://www.moital.gov.il>) ulaşılabilmektedir. Mevzuatta belirtilen ürün listeleri incelenirken, aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir:

1. Gümrük kodunun doğru olarak tespiti,
2. İthalat izni (gerekli ise),
3. İsrail Standartlar Enstitüsü kontrolü (gerekli ise),
4. Gümrük ve/veya alış vergisi değerlerinin doğru tespiti,
5. İhraç edilecek ürünün ithalatı tamamen yasak ürünler listesinde yer alıp almadığı.

İthalatı izne bağı olan veya tamamen yasak olan ürünlerin ve ülkelerin listelerine İsrail Sanayi, Ticaret ve Çalışma Bakanlığı'nın internet sitesinden ulaşılabilmektedir.

<http://www.moital.gov.il/NR/exeres/B2034774-5A64-41CF-A837-B8A81073035D.htm> <http://www.moital.gov.il/NR/exeres/5EA6B0B6-D877-48D7-A21F-BE9337BFA06A.htm>

İsrail'in ithalat sırasında talep ettiğı belge ve uygulamalar řu şekilde özetlenebilir: İthalat Lisansı İsrail'den ürün ithalatını yasaklayan veya kısıtlayan ülkelerden yapılan ithalatı azaltmak, yerli üretimi korumak, tüketiciyi ve halk sağığı ile güvenliğini korumak, tercihli tarifeye tabi ithalat kotalarını dağıtmak amacıyla bazı ürünlerin ithalatı lisans gerektirmektedir. İthalat lisansı veren merci genellikle Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'dır. Lisans başvurusu İsrail vatandaşları veya İsrail'de resmi kaydı bulunan firmalarca yapılabilmektedir. Başvurunun, lisans formuna ekli sipariş teklifi ve proforma fatura örneğı veya tedarikçi/üretici fiyatlandırma belgesi ile yapılması gerekmektedir. Genellikle başvuruların 14 gün içinde sonuçlandırıldığı belirtilmektedir.

İzin Belgesi

Bazı ürünlerin belirli şartlar dahilinde ithal edilmesini sağılamak üzere Sağılık, Tarım, Ulaştırma, Sanayi ve Ticaret ile Haberleşme Bakanlıklarından "İzin Belgesi" alınması gerekmektedir.

Tarifeler ve Diğer Vergiler

İsrail gümrük vergilerini ad valorem, spesifik veya bu iki vergi türünün bileşimi halinde uygulamaktadır. Ödenecek gümrük vergisinin, Gümrük Tarife Cetveli'nde gösterilen minimum ve maksimum sınırların hesaplanması sonucunda belirlendiğı ve mal miktarının etken teşkil ettiğı durumlar da mevcuttur. Gümrük vergisinin matrahı, ürünün CIF (Cost, Insurance, Freight) değerine liman masraflarının (liman ücreti, boşaltma ve taşıma ücreti) eklenmesi suretiyle belirlenmektedir. Halihazırda ithal ürünlerde %1,3 ve ihraç ürünlerinde %0,3 olan liman masraflarının, ürünün özelliğine göre değışebildiğı belirtilmektedir.

Gümrük vergilerinin indirimli veya muaf olarak uygulandığı durumlar da mevcuttur. Bu muafiyet ve indirimler genellikle belirli bir mevzuat, geçici ithalat, özel düzenlemeler veya ikili anlaşmalardan kaynaklanmaktadır.

Türkiye ile İsrail arasında imzalanan bir Serbest Ticaret Anlaşması (STA) bulunduğundan, sanayi ürünleri ithalatı karşılıklı olarak gümrük vergisinden muaftır. 2007 yılında yürürlüğe giren STA Ortak Komite Kararları ile 15 tarım ürünüde karşılıklı olarak vergi indirimi sağlanmıştır.. Son üç yılda yapılan indirimlerle İsrail’de KDV oranı ise %18’den %15,5’e indirilmiştir.

Bazı ürünlerde, sadece ithal ürünlerine değil, yerli üretime de uygulanmakta olan satın alma vergisi (TAMA) uygulanmaktadır. Bu vergi, yerli üretim için doğrudan toptan satış fiyatı üzerinden hesaplanırken, ithal ürünleri için ürün değerine tüm ithalat vergileri ile TAMA (katma oran kotası) adı verilen bir oranın değerlerinin eklenmesiyle ortaya çıkan meblağ üzerinden hesaplanmakta ve limanda alınmaktadır. TAMA’nın amacı, ithal edilen ürün değerini perakende satış fiyatı seviyesine çıkarmaktır.

Ayrıca bazı et ve et ürünlerine, süt ürünlerine, tohumlara, çekirdeklere ve bazı tekstil ürünleri ithalatına yerli üretimi korumaya yönelik ek vergiler uygulanabilmektedir. AB, EFTA, Avustralya, ABD, Kanada ve Arjantin genellikle bu uygulama dışında tutulmaktadır.

Damping fiyatlı veya sübvansiyona tabi olduğu belirlenen ithal ürünleri için ihrac fiyatının seviyesini düzenleyen ve haksız rekabeti önleyici mahiyette dampinge karşı vergiler de mevcuttur.

Tarife Dışı Engeller

İsrail liberal bir ekonomiye sahip olduğu için ithalata önemli bir engel getirmemekle beraber, başta ülkede az miktarda yetişen tarım ürünleri olmak üzere bazı ürünlerde yerli üreticileri korumak amacıyla çeşitli tarife dışı engeller çıkarabilmektedir. Özellikle nar, kiraz gibi tarım ürünlerinde ithalat öncesi alınması gereken zirai karantina belgesinin düzenlenmesinde güçlükler çıkarılabilmekte, bazı sanayi ürünlerinde de standart denetimleri yoluyla ithalat engellenebilmektedir. İsrail’in halihazırda dış ticaret engeli kapsamında değerlendirilen uygulamaları; tarım ithalatı kısıtlamaları, kotalar, lisans şartı, yasaklar (özellikle et ithalatı), fark giderici vergiler ve standartlardır.

Kamu kuruluşları, bedeli 500.000 Dolar’ı geçen kontratları imzalamadan önce “Industrial Cooperation Authority”den (ICA) onay almak zorundadır. Ayrıca, kamu kuruluşlarının 50 bin dolar’ı aşan ithalatlar için ICA’dan ithal izni almaları gerekmektedir. Söz konusu onay ve iznin alınabilmesi için, ihracatçı firmanın İsrail sanayisi ile işbirliği (industrial cooperation) yapacağına dair bir taahhütname imzalaması gerekmektedir. Söz konusu işbirliği, sözleşme bedelinin en az %35’i oranında olmalıdır.

“Local Cooperation/Industrial Cooperation” üç şekilde yapılabilmektedir.

- İsraili bir şirketle yapılacak ortak çalışma (İsraili bir işçi çalıştırılması vb şeklinde)
- Herhangi bir alanda yatırım yapma (İsrail Borsasında büyük miktarda hisse senedi satın alınması, arazi satın alınması vb şeklinde)

- Bilgi transferi (Projeyi gerçekleştirirken kullanılan yeni teknolojilerin projede İsraili bir mühendis çalıştırılması yoluyla İsrail'e getirilmesi; projede kullanılan ham maddenin İsrail içinden temin edilmesi vb şeklinde)

Bazı ürünlerde aranan ithal lisansları, gıda ürünlerinde zorunlu olmamakla beraber tüketici tercihleri nedeniyle zaman zaman ithalatçılar tarafından istenen Koşer sertifikası, standardizasyon uygulamaları, yaş meyve ve sebze ithalatında zirai karantina belgesi uygulamaları tarife dışı engeller olarak sayılabilir. Ülkemiz ile İsrail arasında imzalanan STA kapsamında kontenjan kapsamında gümrük indirimi veya muafiyeti tanınan ülkemiz menşeli tarım ürünleri için de kota uygulanmaktadır.

İşadamlarına Vize: Türk işadamları İsrail'e gitmek için vize almak zorundadırlar. Söz konusu vizenin alınmasına ilişkin prosedürün uzun olması ve bürokratik işlemler gerektirmesi ticareti caydırıcı bir rol oynamaktadır.

Çalışma İzinleri: İsrail hükümeti ülkede artan işsizlik gerekçesiyle yabancı işçi sayısına önemli kısıtlamalar getirmiş olup bu çerçevede çalışma vizesi sürelerini 5 yıl ile sınırlandırmış, yabancı işçi çalıştıran şirketlere "istihdam vergisi" uygulamıştır. İsrail hükümetinin 2009 yılı sonuna kadar yabancı inşaat işçisi sayısını sınırlamayı hedeflediği bilinmektedir.

Denetimler: İsrail'in özellikle yaş ve kuru sebze-meyve ithalatı izinlerinde, üretim alanlarında zirai karantina denetimi yapılmasını şart koşması ticarete teknik bir engel oluşturmaktadır.

Koşer Sertifikası: Et ürünleri başta olmak üzere İsrail'e ihraç edilecek gıda ürünlerinde Musevi dinine uygunluğu belgeleyen koşer sertifikası aranması maliyet artırıcı bir unsur olup söz konusu sertifikaların temininde karşılaşılan sorunlar zaman zaman İsrail'e yönelik ihracatımızı olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Antep Fıstığı: İsrail, Antep fıstığı ithalatında uygulamakta olduğu gümrük vergisi oranını, ülkemiz menşeli Antep fıstığı ithalatının gerçekte başka bir ülke (Suriye) menşeli olduğu düşüncesiyle 10 Şubat 2009 tarihinden itibaren %23'e yükseltmiştir. Türkiye'den İsrail'e ithal edilen Antep fıstıklarının menşenin belirlenmesi hususu, 6 Temmuz 2009 tarihinde Kudüs'te gerçekleştirilen Türkiye-İsrail Serbest Ticaret Anlaşması 8. Ortak Komite Toplantısında ele alınmış ve toplantı tutanağında Türkiye ve İsrail'in mezkur konuda işbirliği yapacağı not edilmiştir. Bu çerçevede, İsrail Vergi Kurumu Gümrükler Müdürlüğü'nden elektronik ortamda alınan, ülkemiz makamlarınca düzenlenmiş sağlık sertifikası örnekleri ve ihracat

sevkiyatlarına ilişkin fatura örnekleri incelenmek üzere Gümrük Müsteşarlığına iletilmiştir. Anılan Müsteşarlıkça gerekli incelemeler devam etmektedir.

Streç Film Soruşturması: İsrail tarafından 2 Nisan 2009 tarihinde ülkemiz menşeli “streç film” ithalatına karşı açılan ve halen devam etmekte olan anti-damping soruşturması çerçevesinde; İsrail makamları 2 Eylül 2009 tarihinde ülkemiz menşeli soruşturma konusu ürün ithalatına % 8,86 - % 36,44 oranları arasında değişen oranlarda geçici önlem uygulayacağını açıklamıştır.

Ürün Standartları ile İlgili Uygulamalar

Standart uygulaması en önemli tarife dışı engel olarak ithalatçılarımızın karşısına çıkmakta olup; iş adamlarımız standart testi masraflarının fazlalığından şikayet etmektedirler.

İsrail'in standardizasyon alanındaki uygulamaları, 1953 yılında çıkarılan ve zaman zaman günün koşullarına göre revize edilen Standartlar Kanunu'na dayanmaktadır. Söz konusu Kanun'a göre İsrail'de standart hazırlama, yayınlama ve uygunluğunu test etme yetkisi İsrail Standartlar Enstitüsü'ne (The Standards Institution of Israel, SII, www.sii.org.il) verilmiştir.

İsrail Standartlar Enstitüsü'nün standart hazırlamaktan sorumlu teknik komitelerinde; İmalatçılar Birliği, Standartlar Enstitüsü, tüketici örgütleri, ilgili kamu kurumları, Ticaret Odası ve özel sektör temsilcileri yer almaktadır. 2000 yılında Standartlar Kanunu'nda yapılan değişiklikle, SII'nin hazırladığı standartların gelişmiş ülkelerde kabul görmüş uluslararası standartlarla uyumlu olması zorunluluğu getirilmiştir. Bunun yanında İsrail tarafından oluşturulmuş bazı ulusal standartlar da (sulama sistemleri ve ekipmanları) uluslararası platformda kabul görmüştür.

SII tarafından hazırlanan standartlardan gerekli görülenleri zorunlu uygulamaya koyma yetkisi Sanayi, Ticaret ve Çalışma Bakanlığındadır. Adı geçen Bakanlık, diğer Bakanlıklar'ın görev alanına giren konulardaki standartları zorunlu uygulamaya koymak için ilgili Bakanlığın uygun görüşünü almak zorundadır. Öte yandan, İsrail Hükümeti'nin 1997 yılında aldığı karar gereğince, Bakanlıklar teknik bir düzenleme hazırlarken konuyla ilgili İsrail standartlarına atıfta bulunmak zorundadır. Bir başka ifadeyle, Bakanlıklar yayınladıkları mevzuatta teknik detaylarla uğraşmayacak ve o alandaki İsrail standartlarını baz alacaktır. Yayımlanan teknik düzenlemenin uygulanması ise ilgili Bakanlığın sorumluluğundadır. İsrail'de halihazırda kabul edilmiş yaklaşık 3000 standarttan 300 kadarı zorunludur. Ayrıca gıda alanında 200 adet zorunlu standart bulunmaktadır.

Standartlar Kanunu uyarınca, zorunlu standart kapsamında bulunan bir ürünün, standarda uygun olmaması durumunda üretilmesi, satılması, ithal edilmesi veya kullanılması yasaktır. Genel olarak Standartlar Kanunu'nun uygulanması ve bu kapsamda zorunlu standartlara uygunluğun denetlenmesi ise Sanayi, Ticaret ve Çalışma Bakanlığı'na bağlı Standardizasyon Komiseri'nin (Commissioner of Standardization) görev ve yetkisindedir. Piyasa gözetim ve denetimi, Standardizasyon Komiseri tarafından yetkilendirilmiş denetmenler tarafından yapılmaktadır.

Piyasadan alınan numuneler, Standartlar Kanunu çerçevesinde İsrail Standartlar Enstitüsü laboratuvarlarında veya Standardizasyon Komiseri tarafından onaylanmış laboratuvarlarda teste tabi tutulmaktadır. Test ücretleri, sonuç ne olursa olsun Bakanlık tarafından ödenmektedir. Bakanlık'ın bu amaçla ayrılan bütçesi yıllık 200.000 Dolar civarındadır ve yılda yaklaşık 700 adet test yapılmaktadır. Standartlara uygun bulunmayan ürünlere ilişkin yaptırımlar arasında; firmanın uyarılması, ürünlerin sahibinin deposunda bekletilmesi, ürünlere el konulması, firmanın gazete ilanı yoluyla uyarılması ve mahkemeye verilmesi yer almaktadır. Ayrıca, tüketicinin bilgilendirilmesi amacıyla yapılan testlerde ulaşılan sonuçlara bağlı olarak piyasada tüketilmekte olan ürünlere ilişkin kullanıma yönelik bilgiler İbranice olarak hazırlanmış broşürlerle ve internet üzerinde kamuoyuna sunulmakta, böylece tüketicileri "bilgilendirme" görevi de yerine getirilmektedir. Bu kapsamda yer alan ürünlerin başlıcaları; bebekler için malzemeleri, klimalar, mikrodalga fırınlar, alüminyum pencereler, su arıtma cihazları, derin dondurucular, okul çantaları, altın mücevherat, çamaşır deterjanlarıdır.

Zorunlu standartlara tabi ürün ithalatı, toplam ithalatın yaklaşık %15'ine tekabül etmektedir. 1 Haziran 2005 tarihinde başlatılan bir düzenleme ile ithalatta zorunlu standart denetimine tabi ürünler, ürünün "kamu güvenliği ve sağlığına karşı taşıdığı potansiyel risk derecesi"ne göre dört gruba ayrılmıştır.

Birinci grupta, en riskli ürünler (oyuncaklar, elektrikli ev gereçleri, yangın söndürücüler vb) yer almaktadır. Bu ürünlerde her ithal partisi gümrükten çekilmeden önce kontrol edilmektedir. İkinci grupta orta derecede riskli ürünler (güneş gözlükleri, boru bağlantı parçaları, halılar, şişeler vb) yer almaktadır. Bu gruptaki ürünler için bir defaya mahsus tip onayı testine istinaden izin düzenlenerek, müteakip partilerin onaylanmış tiple aynı olduğu ve ilgili standartlara uygun olduğu yönünde ithalatçı beyanına istinaden malların gümrükten çekilmesine izin verilmekte olup, her partinin kontrolü gerekli değildir.

Üçüncü grup, doğal olarak düşük riskli ürünler olarak adlandırılmakta ve bu grupta seramik karolar ve sağlık seramikleri gibi ürünler yer almaktadır. Bu grup ürünlerin muayenesi gerekli olmamakla birlikte, yalnızca ithalatçının ilgili zorunlu standartlara uygunluk deklarasyonu yeterlidir. Dördüncü grupta ise, yalnızca endüstriyel kullanım için olan ve doğrudan tüketiciye sunulmayan ürünler yer almaktadır. Bu ürünlerin gümrükten çekilmesi için zorunlu standartlara uygunluğa dair herhangi bir belge gerekmemektedir.

İthalat denetimlerinde yapılan düzenlemenin amacı; ithal ürünlerin zorunlu standartlara uygunluğunun değerlendirmesini kolaylaştırarak ticari engelleri azaltmak ve dış ticareti kolaylaştırmak olarak özetlenmektedir. İsrail, karşılıklı tanıma veya işbirliği anlaşmaları yoluyla da ticareti desteklemeyi amaçlamaktadır. Denetimler yavaş yavaş gümrük aşamasından pazarlama aşamasına kaydırılmakta, "Uygunluk karinesi" (presumption of conformity) ile de ithalatçılara daha büyük sorumluluk yüklenmektedir. Öte yandan, Standardizasyon Komiseri uygulamayı izleyerek ürünlerin gruplarını değiştirme ve yanlış deklarasyonların artması üzerine bir ürünü birinci gruba dahil etme yetkisine sahiptir.

Denetimler hususunda yapılan bu reformun başarısının anahtarı, etkin uygulama ve cezalardır. Özellikle gümrük aşamasındaki prosedürleri basitleştirilen ürün gruplarında zorunlu standartların daha etkin uygulanması önem arz etmektedir. Bu amaçla uygulanan azami para cezası 10 kat arttırılarak 45 000 Dolar'a yükseltilmiştir.

Türk Standartları Enstitüsü (TSE) ile İsrail Standartlar Enstitüsü (SII) arasında bir genel işbirliği anlaşması mevcuttur. Bunun yanı sıra İsrail'in; Ürdün, Ukrayna ve Rusya Federasyonu ile "Standardization and Product Certification" anlaşması olduğu bilinmektedir.

Koşer Sertifikası, İsrail'e gıda ürünü ithal edilebilmesi için ürünlerin dinen uygunluğunu tasdik eden bir belgedir. Ürünlerin yöneldiği İsrail pazarlarındaki dindarlık durumuna göre kurallar katılaşabilmektedir. Koşer konusunda en hassas ürünler ise et ve süt ürünleridir. Ayrıca fazla yaygın olmamakla birlikte, bazı temizlik-hijyen ürünlerinde, tekstil ürünlerinde ve elektrikli ev aletlerinde de Koşer şartının arandığı durumlara rastlanmaktadır.

Dünyada toplam Yahudi nüfusu 14 milyon civarında olup, bu nüfusun yaklaşık %40'ı İsrail'de yaşamaktadır. İsrail'de gıda maddelerinin Koşer olması yasal olarak zorunlu değildir. Ürünlerin Koşer olması tercih sebebi olabilirken; Koşer belgelendirmesinin getirdiği maliyet, ürünlerin fiyatının yükselmesine neden olmaktadır. Nitekim İsrail'e gıda ürünleri ihraç eden firmalarımızın Koşer Sertifikası ile ilgili olarak karşılaştıkları en önemli sorunun, Koşer olarak yapılan üretimin getirdiği maliyet artışları olduğu görülmektedir.

Öte yandan, İsrail dışındaki ülkelerdeki Hahambaşlıkları tarafından verilen Koşer Sertifikaları, genellikle İsrail'de kabul görmemektedir. Son dönemde İsrail basınında Koşer belgelendirmesi konusunda çok sayıda kuruluşun faaliyet göstermesi nedeniyle Koşer (Kashrut) sertifikalarının güvenilirliği konusunda tereddütler oluşmuştur.

Kambiyo Rejimi

14 Mayıs 1998 tarihinden itibaren İsrail'in kambiyo mevzuatı liberal hale getirilmiş ve bazı haller dışında yabancıların döviz ile ilgili işlem yapmaları ve transfer işlemleri serbest hale getirilmiştir. Ancak bildirim zorunluluğu kaldırılmamış, aksine daha geniş hale getirilmiştir. Ticari bankalar 50.000 ABD Doları'nın üzerindeki her işlemi ve işlem sahibi müşterisini Merkez Bankası nezdindeki Döviz Kontrolörü'ne bildirmekle yükümlüdür.

3. TÜRKİYE İLE TİCARET

Türkiye ile İsrail arasında imzalanan ve 1 Mayıs 1997 tarihinde yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşması'nı takiben, İsrail ile 2000 yılında 1 Milyar Dolar olan ticaret hacmimiz 2014 yılı itibarıyla 5,8 milyar ABD Doları ile maksimum düzeyine çıkmıştır. 2017 yılı itibarıyla de ihracatımız 3,4 milyar dolar, ithalatımız ise 1,5 milyar dolar olarak gerçekleşmiş dış ticaret hacmimiz ise 4,9 milyar dolar olmuştur.

Tablo 5. Türkiye-İsrail Dış Ticaretinin Yıllara Göre Seyri (1000 Dolar)

Yıllar	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2012	2.329.531	1.710.401	4.039.932	619.129
2013	2.649.663	2.417.955	5.067.618	231.708
2014	2.950.902	2.881.262	5.832.164	69.641
2015	2.698.138	1.672.500	4.370.638	1.025.638
2016	2.956.450	1.385.595	4.342.045	1.570.855
2017	3.409.532	1.505.074	4.914.605	1.904.458
2018	3.894.853	1.713.601	5.608.454	2.181.252

Kaynak: Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)

Tablo 6: Türkiye'nin İsrail'e İhracatında Başlıca Ürünler (1000 Dolar)

GTİP	ÜRÜN ADI	2015	2016	2017
	TOPLAM	2.698.131	2.955.545	3.409.532
'8703	Binek otomobilleri ve esas itibarıyla insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış arabaları dahil)	413.844	372.513	443.106
'7214	Demir veya alaşımsız çelikten çubuklar (dövülmüş, sıcak haddelenmiş, haddeleme işleminden sonra burulmuş olanlar dahil)	196.152	269.457	326.876
'8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	126.875	119.965	141.822
'7213	Demir veya alaşımsız çelikten filmaşın (sıcak haddelenmiş, kangal halinde)	75.513	82.101	140.806
'7113	Mücevherci eşyası ve aksamı (kıymetli metallere veya kıymetli metallere kaplama metallere)	67.800	80.348	93.899
'3924	Plastikten sofralar, mutfak, ev, sağlık veya tuvalet eşyası	55.864	60.113	77.302

'6204	Kadınlar ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, elbise, etek, pantolon etek, vb.(yüzme kıyafetleri hariç)	58.948	72.037	76.830
'8418	Buzdolapları, dondurucular ve diğer soğutucu ve dondurucu cihazlar ve ısı pompaları	54.165	65.866	74.193
'6907	Cilasız veya sırsız seramikten döşeme veya kaplama karoları ve kaldırım taşları, mozaik küpler vb.	1.234	1.195	59.153
'2523	Çimento	38.789	50.079	54.370
'3923	YOK	41.169	47.742	53.023
'6802	Yontulmaya veya inşaata elverişli işlenmiş taşlar (kayagan taşı hariç), mozik için küp şeklinde taşlar, granüller	41.217	46.732	52.737
'4803	Tuvalet ve yüz temizliği için ince kağıt, havlu veya kağıt peçete vb. Kağıtlar	35.174	38.871	40.599
'7306	Demir veya çelikten diğer ince ve kalın borular ve içi boş profiller	26.950	21.555	40.357
'2402	Tütün/tütün yerine geçen maddelerden purolar, sigarillolar ve sigaralar	43.277	45.647	38.891
'9403	Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	15.241	25.539	38.417

Kaynak: Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)

Tablo 7: Türkiye'nin İsrail'den İthalatında Başlıca Ürünler (Milyon Dolar)

GTİP	ÜRÜN ADI	2015	2016	2017
	TOPLAM	1.672.501	1.385.605	1.505.074
'2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	878.866	583.528	557.822
'3902	Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	85.928	75.178	157.467
'2902	Sıklık hidrokarbonlar	54.854	63.754	65.603
'8502	Elektrik enerjisi üretim (elektrojen) grupları ve rotatif elektrik konvertörleri	32.884	23.298	58.329
'3206	Diğer boyayıcı maddeler , lüminofor olarak kullanılan inorganik ürünler	22.909	24.495	37.664
'3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	43.827	19.760	30.678
'7204	Dökme demirin, demirin veya çeliğin döküntü ve hurdaları veya bunların eritilmesi ile elde edilmiş külçeler	27.542	25.174	29.633

'8424	Sıvı veya tozları püskürtmeye, dağıtmaya mahsus mekanik cihaz, yangın söndürme cihazları, yangın ve kum püskürtme mak.	22.195	27.413	27.128
'2809	Difosfor pentaoksit, fosforik asit ve polifosforik asitler	21.421	31.767	26.013
'8411	Turbojetler, turbopropellerler ve diğer gaz türbinleri	480	23.776	24.325
'8406	YOK	22.781	4	23.006
'2510	Tabii kalsiyum fosfatlar, tabii alüminyum kalsiyum fosfat ve fosfatlı tebeşir	45.561	32.512	22.410
'5603	Dokunmamış mensucat (emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş olsun olmasın)	13.675	9.853	20.238
'2707	Yüksek sıcaklıkta taşkömürü katranının damıtılmasından elde yağlar ve diğer ürünler	19.359	16.904	16.596
'6001	Örme tüylü mensucat	8.209	10.095	15.686
'1209	Ekim amacıyla kullanılan tohum, meyve ve sporlar	11.034	9.825	15.362
'8209	Aletler için monte edilmemiş levha, çubuk, uç vb (sermetlerden)	15.783	12.355	14.316
'5402	Sentetik filament iplikleri (dikiş ipliği hariç) (perakende olarak satılacak hale getirilmemiş)	13.205	14.137	13.576
'0804	Hurma, incir, ananas, avokado ve guava armudu, mango ve mangost (taze/kurutulmuş)	3.128	7.899	12.112
'4805	Diğer kağıt ve kartonlar (kuşe edilmemiş veya sıvanmamış, rulo veya tabaka halinde)	10.927	17.901	11.705
'9013	Sıvı kristalli tertibat, lazerler, diğer optik cihaz ve aletler	18.063	29.239	11.313
'3808	Haşarat öldürücü, dezenfekte edici, zararlıları yok edici, sürgünleri önleyici, bitkilerin büyümesini düzenleyici ürünler	7.957	9.515	9.924
'9018	Tıpta, cerrahide, dişçilikte ve veterinerlikte kullanılan alet ve cihazlar	11.479	11.564	9.837

Kaynak: Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)

İki Ülke Arasındaki Anlaşma ve Protokoller

1-Serbest Ticaret Anlaşması

Türkiye ile İsrail arasında karşılıklı mal ve hizmet ticaretinin genişletilmesi yoluyla iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin ahenkli şekilde gelişmesini teşvik etmek; iki ülke arasındaki ticaret için dürüst rekabet koşullarını sağlamak; ticaretteki engellerin kaldırılması suretiyle dünya ticaretinin gelişmesi ve genişlemesine katkıda bulunmak ve Türkiye ile İsrail arasındaki işbirliğini arttırmak şeklinde sıralanabilecek amaçlarla 14 Mart 1996 tarihinde imzalanan ve 1 Mayıs 1997 tarihinde yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşması kapsamında yaklaşık 200 ürüne uygulanan gümrük vergileri kaldırılmış, böylece ihracatımızda ve ithalatımızda önemli oranda artış kaydedilmiştir. Anlaşma metnine Ekonomi Bakanlığı'nın web sayfasından ulaşılabilir.

2-Diğer Anlaşmalar

Türkiye ile İsrail arasında serbest ticaret anlaşmasına ek olarak; Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması, Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi, Vergi Kaçakçılığının Engellenmesi, Ticari, Ekonomik, Sınai, Teknik ve Bilimsel İşbirliği, Ar-Ge ve Standardizasyon, Uygunluk Değerlendirmesi ve Metroloji Alanında İşbirliği, Bilimsel ve Teknik İşbirliği, Çevre Sorunlarında ve Doğa Korunmasında İşbirliği, Kültür Alanında İşbirliği, Turizm İşbirliği, Sağlık ve Tıp Alanında İşbirliği Anlaşmaları ve Tarımsal İşbirliği Mutabakat Zaptı mevcuttur.

İhracat Potansiyeli Olan Başlıca Sektörler

İsrail pazarında Türkiye için potansiyel arz eden başlıca sanayi sektörleri şunlardır: ambalaj malzemeleri, beyaz eşya, cam ve seramik inşaat malzemeleri, demir çelik, doğal taşlar, elektrikli makineler ve kablolar, elektronik, elyaf ve iplik, ev tekstili, halı, hazır giyim, ısıtma soğutma ve havalandırma cihazları, inşaat malzemeleri, kağıt karton ürünleri, kimya sanayi, kumaş, mobilyalar, otomotiv ana ve yan sanayi, sofralar ve mutfak eşyaları, temizlik maddeleri.

İsrail pazarında Türkiye için potansiyeli olan başlıca tarım sektörleri ise bakliyat, bisküvi, bitkisel yağlar, hububat, kuru meyveler, makarnalar, sert kabuklu meyveler, şekerli ve çikolatalı mamuller ile yumurta sektörüdür.

İki Ülke Arasındaki Ticarete Yaşanan Sorunlar

İki ülke arasındaki ticari ilişkiler geliştikçe, çıkan ihtilafların sayısı da artmaktadır. Başlıca ihtilaf nedenleri arasında malın kalitesinin beğenilmemesi nedeniyle malın iadesi veya fiyatta indirimine gidilmesi gibi hususlar yer almaktadır. Türk firmalarının İsraili firmalar ile çalışırken, tüm hususların detaylı bir şekilde yer aldığı yazılı bir sözleşme yapmalarında fayda görülmektedir.

Ayrıca, bazı hallerde mal bedelinin tahsil edilememesi gibi durumlarla da karşılaşmaktadır. İsraili firmalar, Türk firmaları arasındaki rekabeti bildikleri için; ihracatçılarımızı "açık hesap" çalışmaya zorlamaktadır. Güvene dayalı olan bu sistemde, alacağın ödenmemesi durumunda hukuki yollara başvurma imkanı olmakla birlikte, tahsilat çok zor olmaktadır. Bu itibarla firmalarımızın muhakkak suretle yazılı anlaşma

yapmaları ve “gayri kabili rücu akreditif” ile çalışmalarını tavsiye edilmektedir. Ticaret hacmindeki artışa paralel olarak Türk ve İsraili bankaların her iki ülkede karşılıklı şube açmalarının teşvik edilmesi maliyeti düşürücü bir etki yaratacaktır.

İsrail’de firmaların Ticaret Odaları’na üyeliği zorunlu olmadığından; uyuşmazlık halinde Odalar nezdinde herhangi bir yaptırım uygulanmamaktadır. Uyuşmazlığın ancak mahkeme yoluyla çözülmesi mümkün olabilmektedir. Bu nedenle firmalarımızın sözleşme şartlarını açık bir şekilde belirtmelerinde fayda görülmektedir. İsraili firmalar yüz yüze iş görüşmelerini tercih etmektedirler. Bu nedenle çok rahatlıkla Türkiye’ye gelebilecekleri gibi, Türk partnerlerini de İsrail’e davet edebilmektedirler.

İsraili Hukuk Büroları ve Avukatlar hakkında bilgiye <http://www.martindale.co.il> adresinden, İsrail’de yerleşik Türkçe bilen avukatlar veya Türkiye’de yerleşik İbranice bilen avukatlar ile ilgili olarak ise T.C. Tel Aviv Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği’ne başvurulması faydalıdır.

Türkiye ile İsrail arasındaki ticari ilişkilerde karşılaşılan diğer sorunlar şöyle özetlenebilir:

- Et ürünleri başta olmak üzere İsrail’e ihraç edilecek gıda ürünlerinde, Musevi dinine uygunluğu belgeleyen “Koşer Sertifikaları” aranmaktadır. Söz konusu sertifikaların temininde karşılaşılan sorunlar İsrail’e yönelik ihracatımızı olumsuz yönde etkilemektedir.
- İş adamlarımız İsrail’e gitmek için vize almak zorundadırlar. Söz konusu vizenin alınmasına ilişkin prosedürün uzun olması ve bürokratik işlemler gerektirmesi ticareti caydırıcı bir rol oynamaktadır. Ayrıca Batı Şeria ve Gazze Şeridi’ne girişlerde durumun İsrail’e gitmeden önce İsrail güvenlik birimlerine bildirilmesi ve izin alınması gerekmektedir.
- Ülkemizden İsrail’e yapılan ihracatta ağırlıklı olarak deniz yolu kullanılmaktadır. Ancak özellikle soğuk havalı konteynırların temin edilmesinde karşılaşılan güçlükler nedeniyle, bu ülkeye yönelik bozulabilir ürün ihracatımız arzu edilen düzeye ulaşmamaktadır.
- İsrail’e yapılan ihracatta kara yolunun tercih edilmemesinin temel nedeni, İsraili alıcıların ithal ettikleri malın hiçbir Arap ülkesine uğramadığı yönünde garanti istemeleri ve ancak çok özel durumlarda malın Mısır ve Ürdün’e uğramasına izin vermeleridir.
- İsrail’in özellikle yaş ve kuru sebze-meyve ithalatı izinlerinde, üretim alanlarında zirai karantina denetimi yapılmasını şart koşması ticarete önemli bir teknik engeldir.
- İsrail hükümeti ülkede artan işsizlik gerekçesiyle yabancı işçi sayısına önemli kısıtlamalar getirmiş olup, bu çerçevede çalışma vizesi sürelerini 5 yıl ile sınırlandırmış, yabancı işçi çalıştıran şirketlere “istihdam vergisi” uygulamıştır.

4. İSRAİL’İN MEYVE SEBZE MAMULLERİ SEKTÖRÜ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tablo 8. Türkiye’nin İsrail’e Meyve Sebze Mamulleri İhracatı

	2017	2018	DEĞİŞİM
ÜRÜN GRUBU	FOB USD	FOB USD	FOB USD
GAZLI SULAR.MADEN SULARI VE GAZOZLAR	14.929.497	18.631.668	25%
SULAR.BUZ VE KAR	4.200.893	5.367.869	28%
SEBZE.MEYVE.BİTKİ PARÇALARI KONSERVELERİ SİRKELİ	1.752.775	2.178.227	24%
DİĞER MEYVA SULARI	1.415.055	2.166.623	53%
DİĞER SEBZE KONSERVELERİ	1.336.857	1.727.208	29%
TURUNÇGİL SULARI	129.611	1.230.002	849%
REÇEL.JÖLE.MARMELAT	1.090.804	821.246	-25%
KURUTULMUŞ SEBZELER	769.234	717.787	-7%
DOMATES SALÇASI	590.265	489.309	-17%
GEÇİCİ KONSERVE EDİLMİŞ SEBZELER	173.490	170.790	-2%
DONDURULMUŞ MEYVELER	48.743	166.827	242%
DOMATES KONSERVELERİ	127.627	162.625	27%
BİRA	265.229	162.451	-39%
DİĞER MEYVE KONSERVELERİ	60.955	149.684	146%
DOMATES KETÇABI VE DİĞER DOMATES SOSLARI	118.760	121.660	2%
PATATES KONSERVELERİ. DONDURULMAMIŞ	277.401	94.296	-66%
PATATES KONSERVELERİ. DONDURULMUŞ	0	88.007	
DONDURULMUŞ KURUTULMUŞ VEYA DİĞER ŞEKİL. MUHAFAZA EDİLMİŞ DİĞER MEYVE VE SEBZELER	77.079	83.460	8%
KARIŞIK HALDEKİ MEYVE VE SEBZE SULARI	44.311	67.787	53%
ELMA SULARI	191.011	66.736	-65%
ŞEKERLE KONSERVE EDİLMİŞ SEBZELER. MEYVELER VE DİĞER BİTKİ PARÇALARI	19.000	53.600	182%
DONDURULMUŞ SEBZELER	5.991	40.537	577%
SİRKE	32.675	26.254	-20%
ALKOLLÜ İÇKİLER (ALKOL DERECEŚİ<80)	15.705	22.686	44%
KAYISI KONSERVELERİ. ALKOLLÜ.ALKOLSÜZ. TATLANDIRILMIŞ	0	20.305	
ÜZÜM SUYU	4.750	8.008	69%
BEZELYE KONSERVELERİ DONDURULMAMIŞ	1.585	7.836	394%
DOMATES SUYU	380	3.773	892%
ANANAS SUYU	3.442	3.499	2%
ALKOLLÜ İÇKİLER (ALKOL DERECEŚİ>=80)	0	4	
FASULYE KONSERVELERİ. DONDURULMAMIŞ	5.357	0	-100%
GENEL TOPLAM	27.688.482	34.850.762	26%

Kaynak: Uludağ İhracatçı Birlikleri (<http://www.uib.org.tr>)

2017 yılında Türkiye Meyve Sebze Mamulleri Sektörünün İsrail’e ihracatı 27,6 milyon dolar, 2018 yılında 34,8 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir (Tablo 8). Sektörün 2018 yılı ihracatında İsrail 11. sırada yer almaktadır.

Tablo 9. UMSMİB'in İsrail'e Meyve Sebze Mamulleri İhracatı

	2017	2018	DEĞİŞİM
ÜRÜN GRUBU	FOB USD	FOB USD	FOB USD
GAZLI SULAR.MADEN SULARI VE GAZOZLAR	3.426.307	3.102.673	-9%
SULAR.BUZ VE KAR	303.474	438.898	45%
SEBZE.MEYVE.BİTKİ PARÇALARI KONSERVELERİ SİRKELİ	69.018	272.559	295%
BİRA	114.526	105.250	-8%
DONDURULMUŞ MEYVELER	48.743	74.975	54%
REÇEL.JÖLE.MARMELAT	205.002	57.374	-72%
KARIŞIK HALDEKİ MEYVE VE SEBZE SULARI	0	35.582	
DOMATES SALÇASI	0	16.137	
TURUNÇGİL SULARI	0	10.248	
ÜZÜM SUYU	0	8.008	
ELMA SULARI	0	7.301	
DOMATES SUYU	0	3.773	
DİĞER SEBZE KONSERVELERİ	0	1.622	
DOMATES KETÇABI VE DİĞER DOMATES SOSLARI	0	7	
SİRKE	5.271	0	-100%
GENEL TOPLAM	4.172.340	4.134.407	-1%

Kaynak: Uludağ İhracatçı Birlikleri (<http://www.uib.org.tr>)

UMSMİB'in İsrail'e ihracatı **2017 yılında 4,17 milyon dolar, 2018 yılında 4,13 milyon dolar** olarak gerçekleşmiştir. İsrail UMSMİB 2018 yılı ihracatında değer bazında sıralamaya göre 9. sırada yer almaktadır (Tablo 9).

Tablo 10. İsrail'in Ürün Grubu Bazında Başlıca Meyve Sebze Mamulleri İthalatı (1000 USD) (İlk 15 Ürün)

		2016	2017	2018
GTİP	ÜRÜN AÇIKLAMASI	1000 USD	1000 USD	1000 USD
	GENEL TOPLAM	503.208	540.703	584.932
220830	Viskiler	50.999	63.524	68.107
220210	Sular (mineral sular ve gazlı sular dahil) (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler katılmış ve aromalandırılmış)	39.297	50.496	54.552
220860	Vodka	45.704	47.262	48.546
220421	Diğer şarap ve üzüm sırası (durdurulmuş)-muhtevası 2 litre/daha az kaplarda	21.208	25.526	31.133
200911	Dondurulmuş Portakal suyu:Brix değeri 67'yi geçenler: (Fermente edilmemiş ve alkol katılmamış), ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler katılmış olsun olmasın :	22.963	29.193	23.114
220110	Mineral sular ve gazlı sular	15.218	19.016	21.361
200799	Diğerleri: Reçeller, jöleler, marmelatlar, meyva veya sert kabuklu meyva püresi, meyva veya sert kabuklu meyva pastaları (pişirilerek hazırlanmış) (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeleri içersin içermesin)	17.423	18.149	20.946
200599	Diğerleri (sirke veya asetik asitten başka usullerle hazırlanmış veya konserve edilmiş, dondurulmamış) (20.06 pozis yonundaki ürünler hariç):	10.981	16.351	20.698
200410	Patatesler: (sirke veya asetik asitten başka usullerle hazırlanmış veya konserve edilmiş, dondurulmuş) (20.06 pozisyonundaki ürünler hariç):	7.862	11.289	16.704
200290	Domates; diğer şekilde (sirke, asetik asitten başka şekilde konserve edilmiş)	10.596	9.243	15.579
200899	Diğer meyve, yemiş, bitki parçaları konserveleri	12.070	13.412	15.023
200929	Greyfurt suyu:Brix değeri 20'yi geçenler: (Fermente edilmemiş ve alkol katılmamış), ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler katılmış olsun olmasın :	4.280	10.805	14.166
200520	Patates - (sirke veya asetik asitten başka usullerle hazırlanmış veya konserve edilmiş, dondurulmamış) (20.06 pozis yonundaki ürünler hariç):	10.323	11.101	13.485
200310	Agaricus cinsi mantarlar: (sirke veya asetik asitten başka usullerle hazırlanmış veya konserve edilmiş):	12.281	11.571	12.422
220890	Diğer alkol ve alkollü içkiler-alkol derecesi % 80'den az, tağyir edilmemiş	8.925	10.442	11.621

Kaynak: Trademap (www.trademap.org)

Trademap verilerine göre, İsrail'in 6'lı GTİP bazında Toplam Meyve Sebze Mamulleri ithalatı 2016 yılında 503,2 milyon dolar, 2017 yılında 540,7 milyon dolar ve 2018 yılında 584,9 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir (Tablo 10).

Tablo 11. İsrail'in Ülke Bazında Başlıca Meyve Sebze Mamulleri İthalatı (1000 USD) (İlk 30 Ülke)

	2016	2017	2018
ÜLKELER	1000 USD	1000 USD	1000 USD
Dünya	503.208	540.703	584.932
Birleşik Krallık	38.639	43.017	66.610
İtalya	45.524	45.904	54.493
Amerika Birleşik Devletleri	46.882	53.271	50.684
Fransa	36.545	43.870	42.040
Polonya	28.946	29.914	34.185
Türkiye	19.693	23.633	29.140
Brezilya	11.091	8.195	24.632
Belçika	27.547	25.333	24.193
Hollanda	37.387	38.799	23.644
Çin	23.087	22.570	19.819
Almanya	10.641	13.118	17.978
İspanya	16.482	14.495	16.722
Tayland	20.238	17.601	16.189
Rusya Federasyonu	8.472	8.696	15.283
Güney Afrika	13.585	11.170	15.118
Meksika	6.594	7.255	14.780
Mısır	8.040	10.790	11.832
Arjantin	3.067	2.894	9.925
Finlandiya	2.792	459	9.287
Ekvador	4.608	4.645	6.666
Kanada	5.813	5.855	6.394
Ukrayna	4.304	4.295	5.778
Yunanistan	8.322	6.105	5.592
Hindistan	4.369	4.781	4.700
İrlanda	1.614	1.282	4.409
Macaristan	2.834	4.657	3.323
İsveç	1.283	1.048	3.076
Vietnam	1.518	1.853	2.862
Letonya	3.548	3.654	2.734
Sırbistan	803	969	2.595

Kaynak: Trademap (www.trademap.org)

İsrail'in ***Meyve Sebze Mamulleri ithalatı yaptığı ülkeler sıralamasında Türkiye 6. sırada yer almaktadır (Tablo 11).***

5. PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR

İsrail’de dinin sosyal hayata ve ticarete etkileri çok yoğundur. Bunun en belirgin örnekleri başta Shabbat olmak üzere dini günler ve Koşer şartıdır.

Cuma günü güneş batarken başlayan ve Cumartesi güneş battığında sona eren “Shabbat” sırasında İsraililer hiç bir şekilde çalışmamakta ve iş konuşmamaktadır. Cuma öğleden itibaren iş yerleri kapanmaktadır. Muhafazakar Yahudiler, Shabbat’ta ateş yakmamakta; araç, telefon, elektrik vb kullanmamaktadır. Ülkede dini bayramlar da Shabbat gibi yaşanmakta, Kipur süresince ülkede trafiğe araç çıkmamakta ve havaalanı kapalı olmaktadır.

Koşer, İslam dinindeki "helal" mecburiyetinde olduğu gibi; gıdaların dini kurallara uygun olması şartıdır. Özellikle et ürünlerinde (hayvanın makbul hayvan olması, kesimin dini kurallara göre yapılması, et ürünleriyle süt ürünlerinin aynı anda yenmemesi) katı kurallar bulunmaktadır. Yasal zorunluluk olmamakla birlikte, gıda ihracatçılarımızın bu belgeyi almadan İsrail’e ihracat yapması güçtür. İsraililer hediye almayı sevseler de, Koşer nedeniyle gıda maddesi hediye etmemek gerekir. Yemeğe davet edileceklerse, Koşer konusunda hassas olup olmadıkları uygun bir dille önceden sorulmalıdır.

Kudüs'te her üç din için kutsal mekanlar bulunmakta ve İsrail'e gelen yabancılar Kudüs'e büyük ilgi göstermektedir. Kudüs'ün bütün ilahi dinler için kutsal olduğu unutulmamalı ve kıyafet seçimi yapılırken kutsal mekanlara uygun giysiler tercih edilmeli, ağlama duvarı mümkünse Shabbat dışında ziyaret edilmelidir. Cuma öğleden sonra ve Cumartesi günleri ağlama duvarında kesinlikle fotoğraf çekilmemeli ve cep telefonları kapalı tutulmalıdır. Dindar Yahudiler Shabbat’ta elektrikli cihazlar kullanmadıkları için kutsal yerlerde bu kurala uyulmasına büyük önem vermektedirler.

Para Kullanımı

İsrail’in resmi para birimi Yeni İsrail Şekli (YİŞ) olup, banknotlar 20, 50, 100 ve 200’lük birimler halinde, madeni paralar ise 1, 5, 20’lik birimler halinde basılmaktadır. Bankalarda, otellerde ve özel döviz bürolarında belli oranlarda komisyon alınarak para değişimi yapılmaktadır.

Pasaport ve Vize İşlemleri

İsrail'e seyahat etmek isteyen Umuma Mahsus Pasaport hamilleri vizeye tabidir. Diplomatik, Hizmet ve Hususi Pasaport hamilleri ise, anılan ülkeye yapacakları 3 aya kadar ikamet süreli seyahatlerinde vizeden muaftır. (www.mfa.gov.tr)

İsrail Makamlarıyla yürütülen görüşmeler sonucunda, bir ticari organizasyona kayıtlı olduğunu belgeleyen Türk iş adamlarına çok girişli vize verilmesi uygulaması başlamıştır. Ancak İsrail makamları vize için davet mektubu talep etmektedir. Bu uygulamaya göre İsraili bir firmanın kendi İçişleri Bakanlığı kanalıyla Türkiye’deki İsrail temsilciliklerine resmi bir davetiye göndermesi gerekmektedir. Batı Şeria ve özellikle Gazze Şeridi’ne giriş için, bu durumun İsrail'e gelmeden önce İsrail güvenlik birimlerine bildirilmesi ve izin alınması gerekmektedir.

Pasaportlarında İnan, Afganistan, başta Suriye ve Lübnan olmak üzere Arap lkelerinin vize ve damgaları olan yolcular, İsrail'e giriş ve çıkışta uzun süre sorgulanmaktadır. Özellikle diplomatik, hususi ve hizmet pasaportları için vize alınması gerekmediğinden, pasaportta hangi ülkelerin damgaları olduğuna önceden dikkat edilmeksizin İsrail'e gelen yolcular havaalanında sorunlarla karşılaşmaktadır. Resmi heyetlerin programlarını, pasaport detayları ile birlikte makul bir süre önceden Dışışleri Bakanlığı kanalıyla T.C. Tel Aviv Büyükelçiliği'ne bildirmeleri de faydalı olacaktır.

A GRUBU VİZELER

A/1 Geçici Oturma ve alışma Vizesi: İsrail'de İçişleri Bakanlığı tarafından verilen ve geçerlilik süresi kadar hamiline oturma ya da çalışma izni sağlayan bu vize, 1 yıllık sürelerle verilmekte ve uzatılabilmektedir.

A/2 alışma ğrenci Vizesi: ğrenime devam ederken, çalışma hakkı da sağlayan bir vizedir.

A/3 Din Adamı Vizesi: Çeşitli dinlere mensup (Hıristiyan, Bahai gibi) din adamlarının misyonerlik amacıyla İsrail'de çalışabilmeleri için verilmektedir. Tıpkı A/1 vizesi gibi çalışma ve oturma izni verir. Çoğunlukla Ermeni, Süryani ve Rum din adamları tarafından kullanılmaktadır.

B GRUBU VİZELER

B/1 Vizesi: Çalışma Vizesi olarak adlandırılan bu vize, çalışmak amacıyla İsrail'e geleceklere İsrail'in Dış Temsilcilikleri yoluyla ya da ülkeye girişte verilebilmektedir. B/1 vizesi ile çalışacak olan kişinin nerede ve hangi tarihe kadar çalışacağı belirtilmeli, kişinin işyerini değiştirmesi halinde tekrar vize başvurusu yapması gerekmektedir. Söz konusu vize 3 aylık süre ile verilebildiği gibi, daha uzun süreli de olabilmektedir.

B/2 Vizesi: Turistik amaçlarla gelerek en fazla 3 ay süreyle bu ülkede kalacaklara verilen bu vizeye sahip kişilere çalışma hakkı tanınmamaktadır. B/2 vizesi bazı hallerde 6 aylık, tek ya da çok girişli olarak verilebilmektedir. Söz konusu vize, İsrail'in diğer ülkelerle arasındaki vize rejimine göre bu ülkelerdeki İsrail temsilcilikleri veya sınırdaki görevliler tarafından verilebilmektedir.

B/3 Vizesi: Bu vize yürürlükteki İsrail mevzuatına göre başka tür vize alamayan, ancak İsrail'e gelme nedeni konusunda ilgili makamları ikna edici yeterli bilgileri sağlayabilen kişilere istisnai olarak verilmektedir.

SÜREKLİ İKAMET VİZESİ

İsrail'de devamlı oturma ve çalışma hakkı veren ve 1 defa alındığında yenilemeye ihtiyaç duyulmaksızın geçerli olan sürekli bir vizedir.

OLEH HADEş (Göçmen Vizesi)

İsrail'de uygulanmakta olan "Oleh Hadeş" vizesi, daimi oturma ve çalışma hakkı veren ve bir defa alındığında yenilemeye ihtiyaç duyulmaksızın geçerli olan sürekli bir vizedir. Bu vize yalnızca Yahudilere verilmektedir.

İş gezileri için mutlaka davet mektubu, Türkiye'deki firmadan bir görev yazısı ve Türkiye'deki firmanın Ticaret Odası'na kaydı gerekmektedir. İşçi vizesi için ise İsrail Mütteahhitler Birliği tarafından onaylanmış olan isim listesi, İsrail İçişleri Bakanlığı tarafından Türkiye Büyükelçiliği'ne gönderilmiş ve İsrail'den davet eden firmanın adına gelmiş olan izin belgesi gerekmektedir. Turist vizesiyle İsrail'e gidip orada çalışmak isteyenler, İçişleri Bakanlığı'na başvurup vizelerini değiştirmek zorundadırlar. Bunların haricinde bütün vize işlemlerinde gereken evraklar; en az 6 ay geçerli pasaport, son bir yıl içinde çekilmiş 1 adet fotoğraf ve 1 adet vize formudur.

İsrail, güvenlik açısından oldukça sıkı denetlenen bir ülkedir. Bu nedenle ülkeye giriş ve çıkışlarda havaalanlarında yolculara İsrail Havayolları görevlileri tarafından çeşitli sorular sorulmaktadır. Özellikle ülkeden çıkışta yapılan bu işlem, istisnasız herkese uygulanmaktadır. Seyahat bir iş seyahati ise görüşülen kişilerin kartları, konaklanan otelin faturası gibi belgeler alandaki görevliler tarafından talep edilebilmektedir. Söz konusu sorgulama genellikle uzun sürdüğünden, uçuştan en az iki saat önce havaalanında olunması tavsiye edilmektedir. Bagajlar ise X-ray cihazından geçirilmek ve açılmak suretiyle kontrol edilmektedir. Güvenlik görevlilerinin sorularına sabırla ve dikkatle cevap verilmesi gerekmektedir. Davet mektupları girişte ve çıkışta hazır bulundurulmalı ve görevlilere ibraz edilmeli, davet sahibine giriş ve çıkıştaki kontrol esnasında telefonla ulaşılabilmeli, mümkünse davet sahibi yolcuyu karşılamalı ve uğurlamalıdır.

Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri

İsrail'e yapılacak iş ziyaretleri için özellikle Haziran-Temmuz-Ağustos gibi sıcak yaz ayları pek uygun değildir. Diğer zamanlarda ise bayramlara ve resmi tatil günlerine dikkat etmek gerekmektedir.

İsrail'de hafta sonu resmi tatil günleri Cuma ve Cumartesi günleridir. Pazar günü haftanın ilk iş günüdür. "Shabbat" nedeniyle resmi daireler ve çoğu şirketler Cuma ve Cumartesi günleri kapalıdır. Yahudiler Shabbat zamanında çalışmamakta ve iş konuşmamaktadır. Çalışma gününe rastlayan yarım gün tatillerde iş yerleri saat 13.00'de kapanmakta, resmi kurum ve odalar genellikle tam gün kapalı olmaktadır. Bu tatillerin dışında Arapların çoğunlukta olduğu bölgelerde Müslüman bayramları, Hıristiyanların çoğunlukta olduğu yerlerde Hıristiyan bayramları kutlanmaktadır.

20 Temmuz (Tisha b'Av; bankalar kapalıdır); 30 Eylül (Yahudiler için Yılbaşı); 18 Eylül (Yom Kippur); 23 Eylül (Sukkot); 10 Ekim (Simchat Torah); 2-9 Aralık (Chanukah; okullar kapalıdır)

Kullanılan Lisan

İsrail'de ana dil İbranicedir. Ancak İngilizce'de çok yaygın olarak kullanılmaktadır.

Ulaşım

Türkiye'den İsrail'e ulaşım THY'nin tarifeli uçuşları ile haftanın her günü sağlanabilmektedir. Ayrıca, THY Airbus 310 kargo uçakları ile haftada 4 gün de İsrail'e kargo seferi gerçekleştirmektedir. İstanbul-Tel Aviv arası uçuş süresi iki saattir. Ben Gurion Havaalanı İsrail'in uluslararası nitelikteki en büyük havaalanı olup, Tel Aviv'e 15 km ve Kudüs'e 60 km uzaklıkta bulunmaktadır. Eilat Havaalanı, bazı Avrupa ülkelerinde

yapılan “charter” seferleri ve Tel-Aviv Dov Hoz Havaalanı ile birlikte iç hat uçuşları (Telaviv–Eylat) için hizmet vermektedir.

Ben Gurion Havaalanı’ndan Tel Aviv’e ulaşım her saat başı oteller bölgesine giden shuttle servislerle, tarifeli belediye otobüsleri veya taksilerle sağlanmaktadır. Taksilerin şehir merkezine tarifeleri 60 YİŞ civarındadır. Havaalanından Kudüs’e ulaşım ise otobüslerle, taksilerle veya “sherut” denilen 7-8 kişilik dolmuşlarla sağlanmaktadır.

İsrail’de şehir içi ulaşım dolmuş, otobüs ve taksi ile sağlanmaktadır. Otobüs biletleri 1 Dolar civarındadır. Taksiler telefonlu taksi duraklarından çağrılabilir. Tel Aviv-Kudüs arasında ulaşım, merkez otobüs terminalinden saat başı kalkan otobüsler ve dolmuşlarla (sherut) sağlanmaktadır. Ayrıca iki şehir arasında taksi ulaşımı sabit tarife üzerinden olup, yaklaşık 180-200 YİŞ’tir.

İsrail’de çok sayıda otomobil kiralama şirketi bulunmaktadır. Araba kiralamak için 21 yaş üstünde olmanız ve ehliyetinizin bulunması yeterlidir. Ancak kiralık arabalarla Ürdün’e geçiş yasaktır. Trafik akışı ülkemizde olduğu gibi sağdan işlemektedir. Arka ve ön koltukta emniyet kemeri takma zorunluluğu olup, şehir içi hız limiti 50 km, şehir dışı hız limiti ise 90 km’dir. Trafik işaretleri İbranice, İngilizce ve Yunancadır.

Türkiye’den İsrail’e gönderilen mallar ise önce kamyonlarla Mersin ve İzmir Limanları’na taşınmakta, oradan da Hayfa Limanı’na gönderilmek üzere gemilere yüklenmektedir. Buna ilaveten Hayfa-Mersin limanları arasında bir Ro-Ro hattı kurulması ve söz konusu hattın diğer bölge ülkelerini de kapsayacak şekilde genişletilmesinin düzenli mal taşımacılığının sağlanması açısından önemli bir adım olacağı düşünülmektedir.

Yerel Saat

GMT’den 2 saat ileride, Türkiye ile aynı saat dilimindedir.

Telefon Kodları

İsrail’in uluslararası telefon kodu 972’dir. Yurt içi aramalarda şehir telefon kodlarının başına “0” eklenmelidir.

Barınma

İsrail oldukça pahalı ülkelere göre birisidir. 3 yıldızlı bir otelin ortalama fiyatı 80–100 ABD Doları arasında değişmektedir.

Genel Değerlendirme ve Öngörüler

Türkiye ile İsrail arasında son derece geniş ekonomik işbirliği olanakları mevcut olmasına rağmen iki ülke ilişkilerinin önündeki en büyük engel İsrail-Filistin sorunu olarak görülmekte, iş adamlarımızın İsrail’de yapmayı planladığı uzun vadeli yatırımlar bölgedeki savaş ve bunun getirdiği istikrarsızlık nedeniyle olumsuz yönde etkilenmektedir.

İsrail’in ekonomik kalkınmasında üç önemli nokta dikkat çekicidir. Bunlar; küçük iç pazar nedeniyle ithalat zorunluluğu, iklim şartları ve özellikle su yokluğu nedeniyle özel tarım teknolojisi geliştirme ihtiyacı ve çeşitli sanayileşmiş ülkelere yayılmış olan Yahudi kökenli kaliteli teknik işgücünün İsrail’e göç etmesidir. Bunun sonucu olarak İsrail bilgisayar

transistor imalatında, güvenlik sistemlerinde ve sulama teknolojilerinde önemli aşamalar kaydetmiş; Yahudi iş aleminin etkisiyle tüm dünyaya yayılmış çok ciddi bir ticaret ağı kurmuştur.

İsraili iş adamlarının Türkiye pazarına duydukları ilgi, son yıllarda gözle görülür derecede artmıştır. Bu ülkeden gelen işbirliği önerileri karşılıklı mal alım-satımının yanı sıra; özellikle GAP çerçevesinde tarıma dayalı sanayilerin geliştirilmesinde; sulama sistemleri, tohum ıslah birimleri gibi verimlilik artırıcı tekniklerin yerleştirilmesi gibi konuları da kapsamaktadır. İsrail'in sahip olduğu çorak ve verimsiz toprakları yılda birkaç ürün alınabilir hale getirmede uyguladığı ve son derece başarılı sonuçlar veren yöntemlerin, Türk tarım sektöründe de uygulanması mümkündür.

İsrail mühendislik-müşavirlik, araştırma-geliştirme gibi profesyonel hizmetler konusunda da önemli bir birikime sahiptir. Çeşitli sektörlerden Türk iş adamlarının bu pazara ilgi göstermesi, İsrail ile işbirliğinin her planda önem kazanmasına ve bunun sonucunda Türk iş adamları için ABD pazarında ikili ve üçlü işbirliği imkanlarının ortaya çıkmasına yol açabilecektir. Türk ve İsraili iş adamları arasında işbirliğine konu olabilecek diğer sektörler arasında ise inşaat, turizm ve enerji (özellikle güneş enerjisi sistemleri) sayılabilir.

İsrail ile karşılaştırıldığında Türkiye'de nispeten ucuz işgücü olması ve Türkiye'nin gerek AB, gerekse BDT ülkelerine coğrafi yakınlığı nedeniyle; Türkiye'de başta tekstil sektörü olmak üzere sınıai alanda önemli işbirliği imkanları mevcut bulunmaktadır. Sanayi alanındaki söz konusu işbirliği imkânları Yeni Yabancı Sermaye Mevzuatı'nın kabul edilmesi ve yürürlüğe girmesiyle daha da cazip hale gelmiştir. Hâlihazırda Türkiye'de 190 adet İsrail firması faaliyet göstermektedir.

İşgücünün çok pahalı olması gibi nedenlerle İsrail'de tekstil ve giyim sektöründe sıkıntı yaşanmaktadır. Yapılacak işbirliğinde kumaşın İsrail'de kesilip Türkiye'de dikilmesi, bitirme işleminin İsrail'de tamamlanması durumunda söz konusu malın kotasız ve gümrüksüz olarak ABD'ye ihraç edilmesi mümkün olmaktadır. İsrail kumaşının İsrail'de kesilip, diğer işlemlerin Türkiye'de yapılması ve sevkiyatın Türkiye'den olması halinde de malın ABD'ye kotasız ama gümrüklü olarak ihracı mümkündür.

Yıllardır İsrail ve Filistin arasında devam eden savaş nedeniyle İsrail ekonomisinde yaşanan duraklama, İsraili firmaların finansman olanaklarını kısıtlamış ve Türkiye'de kendileri açısından potansiyel arz eden sektörlerde doğrudan yatırım planlarını askıya almalarına yol açmıştır.

KAYNAKLAR

1. Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)
2. Uludağ İhracatçı Birlikleri (www.uib.org.tr)
3. Trademap (www.trademap.org)

YASAL UYARI; Bu rapor Birliğimiz uzmanları tarafından güvenilir olduğuna inanılan kamuya açık kaynaklardan elde edilen bilgiler kullanılmak suretiyle, sadece bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır. Bu rapor ve içindeki bilgilerin kullanılması nedeniyle doğrudan veya dolaylı olarak oluşacak zararlardan Birliğimiz hiçbir Şekilde sorumluluk kabul etmemektedir. Birliğimizin yazılı izni alınmaksızın herhangi bir kişi tarafından, herhangi bir amaçla, kısmen veya tamamen çoğaltılamaz, dağıtılamaz veya yayımlanamaz. Tüm haklarımız saklıdır.